

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vztahy mezi Tureckem a Arménií v současnosti

Tereza Fialková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Vztahy mezi Tureckem a Arménií v současnosti

Tereza Fialková

Vedoucí práce:

Mgr. Daniel Křížek, Ph.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Danielu Křížkovi, Ph.D. za
chápavý a vstřícný přístup a cenné rady, bez nichž by tato práce nevznikla.

OBSAH

1 ÚVOD.....	1
2 ARMÉNIE A TURECKO V HISTORICKÉM PROFILU	4
2.1 Arménie.....	4
2.2 Turecko	5
3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ TURECKO-ARMÉNSKÉ VZTAHY	6
3.1 Historie	6
3.2 Vzájemné vnímání.....	7
3.3 Geopolitika	8
4 DIPLOMATICKÉ VZTAHY PO ROCE 1991.....	9
5 KONFLIKT O NÁHORNÍ KARABACH	12
6 OTÁZKA GENOCIDY	15
7 UZNÁNÍ HRANIC	17
8 „FOTBALOVÁ DIPLOMACIE“.....	18
9 PROTOKOLY O NAVÁZÁNÍ DIPLOMATICKÝCH VZTAHŮ.....	20
9.1 Možné důsledky protokolů.....	23
9.2 Pohled arménské společnosti.....	23
9.3 Pohled turecké společnosti.....	24
10 ÚTVARY ZAPOJENÉ DO NORMALIZACE VZTAHŮ	26
10.1 Arménská diaspora.....	26
10.2 Turecko-arménská usmiřovací komise	27
10.3 Turecko-arménská rada pro ekonomický rozvoj.....	29
10.4 Místní organizace	30
10.5 Komise společné historie.....	30
10.6 Evropská Unie	31
11 OBLASTI MOŽNÉ SPOLUPRÁCE	32
11.1 Obchod a ekonomika.....	33

11.2 Příhraniční spolupráce.....	34
11.3 Životní prostředí.....	35
12 ZÁVĚR	36
13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	38
14 RESUMÉ	43
15 PŘÍLOHY	44

1 ÚVOD

Problematický vztah mezi Arménií a Tureckem je klíčový pro bezpečnost a rozvoj v regionu jižního Kavkazu. I když země svou existenci navzájem uznaly, téměř dvě desetiletí byli tito sousedé ve sporu – kvůli historickým a geopolitickým důvodům.

Nyní se nacházíme ve fázi, kdy turecko-arménské sbližování probíhá, ale není jasné, jaké výsledky to přinese. Tato práce si klade za cíl zdůraznit vývoj nedávných let a zaměřuje se na faktory, které mají vliv nebo jsou překážkou při normalizaci.

Při hledání informací jsem se přesvědčila, že vztahy mezi Arménií a Tureckem jsou hojně zkoumány, o čemž svědčí i velké množství prací na toto téma. Jedná se o monografie i analýzy, ze kterých jsem čerpala nejvíce. Částečně jsem díky znalosti tureckého jazyka použila i turecké zdroje. Ty jsou však ve velké míře ovlivněny tureckou politikou a stereotypy, proto nejsou objektivní. Ostatní zdroje jsou v českém a převážně anglickém jazyce.

V první kapitole jsem nejprve chtěla obě země představit z historického hlediska. Toto stručné představení pomůže zasadit obě země do historického kontextu a pochopit prostředí, z něhož vycházejí. Turecko i Arménie mají mnoho věcí společných a zároveň jsou i úplně rozdílné. Arménie jako země s dlouhou křesťanskou tradicí a na druhé straně muslimské Turecko, kde se k islámu hlásí 99% obyvatel. Arménie jako malá téměř izolovaná země s dlouhodobě stagnující ekonomikou a Turecko jako jedna z nejrychleji rostoucích ekonomik na světě. Dále jsou zde opačné zájmy obou států, o kterých vlastně bude tato práce. Přes to všechno sdílejí tito dva „nepřátelé“ některé stejné nebo velmi podobné prvky, které si možná ani neuvědomují. Jde např. o hudbu, národní kuchyni, dějiny a v neposlední řadě velké vlastenecké cítění, které je patrné na každém kroku ať v Turecku nebo v Arménii.

Po malé historické odbočce se budu věnovat tématu práce. Vyjmenuji hlavní faktory ovlivňující vzájemné vztahy, které následovně dopodrobna rozeberu. Nejčastěji diskutovaným problémem mezi Tureckem a Arménií jsou historické události z roku 1915, kdy se tehdy ještě v Osmanské říši uskutečnily masové vraždy Arménů, obecně přijímány jako arménská genocida. O tom, co se tehdy stalo, se obě země přou dodnes. Každá strana má svoji verzi. Arméni utrpěli obrovské ztráty a cítí křivdu. Po Turecku a taktéž po mezinárodní scéně žádá oficiální uznání genocidy. Zatímco různé státy světa postupně začínají tragické události nazývat pravým jménem, Turecko obvinění z genocidy odmítá. To mu přináší problémy například při vstupu do EU a získává si negativní ohlasy i z jiných organizací. Nejvíce to ale škodí vztahům mezi oběma zeměmi, které se přes tento problém nemohou přenést.

S historickými křivdami souvisí i spor o hranici. Arménie si nárokuje území ve východním Turecku, které se historicky označuje jako Velká Arménie. Kdysi tato oblast skutečně Arménii patřila, ale vlivem času, přelévání moci a finálně kvůli smlouvě z Karsu, připadla Turecku. Arménie, která doufala v utvoření hranice dle smlouvy ze Sèvres, tak utrpěla další újmu. Dodnes to připomíná fakt, že na svůj národní symbol, horu Ararat, můžou Arméni hledět pouze zpoza hranice.

Další překážkou v normalizaci je novodobý konflikt o Náhorní Karabach. I když probíhá mezi Arménií a Ázerbajdžánem, Turecka se taktéž dotýká a figuruje v něm jako třetí strana. Turecko, při jakémkoliv pokusu o sblížení, vždy požaduje, aby Arménie vyřešila otázku Karabachu. Z jedné strany tak chce trochu vytlačit do pozadí neustálé omílání genocidy a z té druhé na něj naléhá samotný Ázerbajdžán, se kterým je Turecko kulturně spřízněno a navíc je závislé na tamějších dodávkách energetických zdrojů.

Budu se taktéž věnovat i o něco příznivějšímu vývoji vztahů. Tím mám na mysli dva protokoly, podepsané tureckými i arménskými představiteli v roce 2009. V obou z nich se obě země zavazují v několika bodech, že zlepší vzájemné vztahy. I když dodnes nebyly ani v jedné ze zemí ratifikovány, přeci

jenom byl tento krok považován za novou kapitolu v navazování dobrých vztahů.

Poté, co se krátce zmíním o reakcích a názorech obyvatel Turecka a Arménie na věc, se v závěru práce ještě rozepíši o různých organizacích a skupinách, které významně zasahují do problematiky vztahů. Jsou to většinou nevládní organizace, ve kterých spolupracují Turci a Arméni dohromady, a snaží se aspoň v některých oblastech obě země sblížit. Právě díky těmto iniciativám dnes probíhá dialog mezi státy a nespočet akcí, na kterých musí země spolupracovat.

2 ARMÉNIE A TURECKO V HISTORICKÉM PROFILU

2.1 Arménie

Původ Arménů není ani v dnešní době příliš jasný a ověřený. Písemné prameny o původu Arménů jsou útržkovité a často nevěrohodné. Nejdůležitější zmínky, často převzaté i od jiných národů, pocházejí od antických autorů. Jako první o Arménii psal Xenofon¹, po něm Hérodotos, Belos a Houtinos. Jelikož je oblast Blízkého východu kolébkou prvních civilizací, je i území dnešní Arménie obývané již od doby kamenné.

Arméni sami sebe nazývají „Hay“ (Arménii potom „Hayastan“) a odvozují svůj původ od potomků Noema². Daleko pravděpodobnější však je, že pocházejí od indoevropských obyvatel severovýchodní části Malé Asie. Někteří vědci také souhlasí s teorií, že Arméni pocházejí z Thráků, protože našli u těchto dvou etnik společné znaky.³ První písemné zmínky o obyvatelích Arménské vysočiny pocházejí z chetitských hieroglyfů z 1. poloviny 2. století př.n.l. V této době existovala říše Urartu⁴, na jejímž založení se podíleli právě Arméni a byla první z řady arménských království. Urartu prosperovalo zejména v 9. až 6. století př. n. l., kdy se sjednotily všechny urartské kmeny do jednoho státu, jehož centrum bylo okolo jezera Van (dnes východní Turecko).

Na území Arménie se vystřídala celá řada místních vládců, arménské království zažilo prosperitu a nezávislost, ale i období cizí nadvlády. Najdeme zde stopy Asyřanů, Řeků, Římanů, Byzantinců, Arabů, Mongolů, Peršanů, Turků a Rusů. V roce 301 se Arménie v čele s panovníkem Tridatem III. za účasti svatého Řehoře stala prvním státem, kde bylo jako státní náboženství stanoveno křesťanství. To vydrželo i přes časté střety s islámem a arménská

---

¹ V díle Anabáze, kde líčí vojenskou výpravu do Persie.

² Hayk byl údajný praprávnuk Noema a založil arménský národ.

³ Například podobná slova nebo božstva. (KURKJIAN 2008: 18-19)

⁴ Může se jednat o zkomoleninu od původního hebrejského slova „Ararat“, které označovalo zemi Arménů. Dnes je jméno Ararat vžité pro horu ležící ve východním Turecku, kde měl podle Bible přistát Noe se svou archou. V turečtině nese však název Ağrı Dağı, v arménštině Masis. (KURKJIAN 2008: 4)

církev je nejstarší na světě. Ideologický konflikt mezi západním a východním křesťanstvím zapříčinil, že se arménská církev neřadí ani k jednomu z nich a je tak ortodoxní v pravém slova smyslu.

Od 4. století území ovládaly jiné národy. V 17. století si Arménii rozdělila Osmanská říše s Persií.⁵ Arméni zažívali chudobu a bídu, byli zatíženi vysokými daněmi a zařazeni do statusu *dhimmi*⁶ (v Osmanské říši však platila daleko tvrdší pravidla). V 18. století se Kavkazský region stal jablkem sváru mezi třemi mocnostmi – Osmanskou říší, Ruskem a Persií. Rusko tento spor vyhrálo a Arménie se dostala pod jeho vliv. V roce 1920 byla Arménie, respektive malý zbytek jejího původního území, připojena k Sovětskému svazu. Od roku 1991 je nezávislým státem s hlavní městem Jerevan.

2.2 Turecko

Turecko díky své poloze mezi Západem a Východem hrálo v dějinách lidstva vždy významnou roli. Archeologická naleziště v Malé Asii ukazují, že území bylo trvale obydleno už v době kamenné, ze které se dochovaly města Çatal Höyük a Hacilar. 2600 let př. n. l. měla na území centrum starověká Chetitská říše a v dalším tisíciletí se začali na břehu Egejského moře usazovat první Řekové. Velké množství památek svědčí o tom, že Anatolie byla kulturním centrem mnoha říší – ať už je to Lýkie, Kárie, Frýgie nebo mnohem slavnější Byzantská či Osmanská říše.

První zmínky o Turcích pocházejí z Číny a jsou asi ze 2.-3. stol. n. l. Zmiňované kmeny osidlovaly oblasti kolem Altajského pohoří, jezera Bajkal a severního okraje pouště Gobi.⁷ Tyto kočovné kmeny žily v tzv. kaganátu a podléhaly jednomu kaganovi (hlavní náčelník). Turecká migrace dosáhla území, kde dnes leží Turecko, v 11. století. Dostal se sem již islamizovaní

⁵ Západní a Východní Arménie.

⁶ V muslimském světě je to výraz pro nemuslimy žijící v muslimské zemi. Dhimmi (pl. Dhimmiún) jsou občané s omezenými pravomocemi – např. musí odvádět speciální daň, nesmí stavět modlitebny atd.

⁷ NEUMANN, KREISER 2010: 12-13

Oghuzové. Armáda bojovných Turků postupně porážela Araby a Byzantince. Na konci 13. století se jako nejmocnější z kmenů ukázali Osmané, kteří v roce 1453 dobyli Konstantinopol, poté si podmanili celou Anatólii a v 16. století, kdy jejich říše zažívala největší rozkvět, ovládali území na třech kontinentech. Po letech blahobytu však pro říši nastaly kruté časy. Po pomalém procesu rozpadu začaly propuknout války na územích, která se chtěla odtrhnout a osamostatnit. Říše tak přišla o mnohá území a na ty zbývající si brousily zuby evropské mocnosti. I v důsledku 1. světové války se sultanát zhroutil a moc převzalo hnutí Mladoturků v čele s Mustafou Kemalem (zvaný Atatürk = Otec Turků), jež vytvořil koncept moderního Turecka, které vzniklo 29. října 1923. Přes mnohé peripetie zůstalo Turecko demokratickou a sekulární zemí dodnes. Velkou zásluhu na tom má armáda, která střeží všechny Atatürkovy principy⁸. V dnešní době však probíhá řada reforem, které moc armády značně potlačují.

3 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ TURECKO-ARMÉNSKÉ VZTAHY

3.1 Historie

Pod pojmem se schovávají události z roku 1915, kdy proběhlo hromadné vyvražďování a deportace Arménů v Osmanské říši. Dalším historickým mezníkem je nedávná válka mezi Arménií a tureckým spojencem Ázerbajdžánem o Náhorní Karabach. To, co se v minulosti stalo, brání oběma státům ve zlepšení vztahů.

Problém roku 1915 se týká odlišných interpretací jak z turecké tak arménské strany. Arménie obecně zastává názor, že bylo úmyslně vyvražďeno až 1,5 milionu Arménů⁹, což se považuje za genocidu¹⁰. Turecko ale tvrzení o

---

⁸ Kemalismus, který je založen na šesti principech: nacionalismu, laicismu, republikanismu, etatismu, revolucionismu a populismu.

⁹ Q&A: *Armenian Genocide Dispute* [online]. BBC News, 2010 [cit. 10.5.2012], dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6045182.stm>

genocidě odmítá a interpretuje události jako neplánované s maximálně 300 000 obětmi¹¹ na obou stranách. V důsledku toho se arménská zahraniční politika vyloženě soustředí na to, aby byla genocida uznaná na mezinárodní scéně, zatímco Turecko se tomu snaží zabránit, protože uznání genocidy by mohlo mít pro něj negativní důsledky – např. územní nebo finanční odškodnění. Zde se nabízí i otázka, zda je Turecko zodpovědné za činy Osmanské říše.

Dalším problémem z historického hlediska je ve skutečnosti spor mezi Arménií a Ázerbajdžánem o území Náhorního Karabachu. Turecko se do něj vložilo z důvodu solidarity vůči Ázerbajdžánu a svrchované role v oblasti. Výhradně Armény obydlená ázerbajdžánská provincie Náhorní Karabach se dostala mezi hlavní mezníky v turecko-arménských vztazích.

3.2 Vzájemné vnímání

Veřejné mínění a vzájemné vnímání také hrají roli v utváření vztahů mezi Tureckem a Arménií. K dlouhodobým stereotypům a ke stání na mrtvém bodě přispívá nízká úroveň komunikace mezi Turky a Armény. Podle uskutečněných průzkumů v obou zemích není zlepšení vztahů na předních příčkách přání ani požadavků obyvatel, ani není bráno jako naléhavé.¹² V Turecku se našli i lidé, kteří mysleli, že v Arménii je hlavním náboženstvím judaismus a zemi vládne komunistická strana.¹³ Pro některé Armény zůstává Turecko stále Osmanskou říší a veškeré jejich vnímání je konstruováno v rámci genocidy, která představuje klíčový prvek v arménské národní identitě.¹⁴ Názory společnosti na situaci nejsou založeny na znalostech, ale na

---

¹⁰ V mezinárodním právu je genocida definována jako trestný čin proti lidskosti, spáchaný v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu. Dostupné online <http://www.preventgenocide.org/genocide/officialtext.html> [10.5.2012]

¹¹ Q&A: *Armenian Genocide Dispute* [online]. BBC News, 2010 [cit.10.5.2012], dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6045182.stm>

¹² GÖRGÜLÜ 2008: 35

¹³ GÖRGÜLÜ 2008: 35

¹⁴ GÖRGÜLÜ 2008: 35

předsudcích. Jedním z nejdůležitějších kroků, jež má být přijat, je doplnit nedostatek informací mezi lidmi na obou stranách.

3.3 Geopolitika

Po skončení Studené války a vzniku Arménie byly vzájemné vztahy stanoveny v rámci většího celku vztahů mezi regionálními mocnostmi v oblasti Černého moře. Obecně platí, že Arménie spadala do ruské sféry vlivu a měla lepší vztahy se státy na severo-jihní ose, tzn. s Gruzíí a Íránem. Na západo-východní ose, kde je Turecko a Ázerbajdžán, má Arménie problematické vztahy přerůstající do válečných konfliktů a izolace Arménie (především po uzavření turecko-arménské hranice v roce 1993). S příchodem nové turecké zahraniční politiky „nulových problémů se sousedy“¹⁵ a nové iniciativy ke zlepšení vztahů a v důsledku rusko-gruzínské války v srpnu 2008, se objevila příležitost k ukončení arménské izolace, k otevření hranic a k založení diplomatických vztahů.

Spojené státy a Evropská Unie se tradičně snaží o normalizaci vztahů mezi Jerevanem a Ankarou. USA projevují zájem o region, který má zásoby energetických zdrojů směřujících do Evropy. Oblast jako celek, zejména Turecko, je také odrazovým můstkem pro operace americké armády v Afghánistánu a Iráku.¹⁶ EU se zajímá o černomořský region jako o možnou zásobárnu zemního plynu. Také podporuje stabilitu a demokratizaci v jejím bezprostředním sousedství. Navíc Turecko je kandidátskou zemí a Arménie prokazuje stále větší ochotu ve spolupráci s Evropou. Evropské společenství nemůže kandidátské zemi dovolit mít nevyřešené vztahy se sousední zemí, natož mít s ní uzavřenou hranici. Novým pozitivním faktorem je proměnlivý postoj Ruska, které je ochotné dát zelenou normalizaci turecko-arménských

---

¹⁵ S touto tezí přišel současný turecký ministr zahraničních věcí Ahmet Davutoğlu. Klade si za cíl narovnat vztahy se svými sousedy a posílit roli Turecka jako regionálního aktéra. THIM, Michal. *Dnešní Turecko v éře „bezproblémové“ politiky* [online]. 2010 [cit. 27.5.2012] dostupné na http://www.natoaktual.cz/dnesni-turecko-v-ere-bezproblemovye-politiky-f3i-na_analyzy.aspx?c=A100119_143132_na_analyzy_m02

¹⁶ Američané hojně využívají leteckou základnu İncirlik, která leží v jižním Turecku.

vztahů, i když by to znamenalo oslabení jeho vlastního vlivu. Důvodem může být, že otevřením hranice by utrpěla Gruzie. V současné době je totiž většina arménského obchodu realizována právě přes Gruzii, která nastavila vysoké dopravní náklady. Znovuotevření hranic by přesměrovalo velkou část tohoto obchodu směrem k Turecku a Gruzie by přestala být transitní zemí v toku kavkazského obchodu.¹⁷

Na druhé straně, je zde negativní postoj Ázerbajdžánu, blízkého spojence Turecka, který trvá na tom, že by neměly být podniknuty žádné kroky ke zlepšení vztahů dřív, než se vyřeší konflikt kolem Náhorního Karabachu. Ázerbajdžán, jako hlavní dodavatel energií do Turecka, už upozorňoval na omezení dodávek, pokud bude podepsána jakákoliv smlouva nevyhovujícím ázerbajdžánským podmínkám. Padly i výhrůžky o obnovení násilností v Karabachu. Turecko dalo jasně najevo hned několikrát, že bude jednat v souladu s ázerbajdžánskými požadavky.

4 DIPLOMATICKÉ VZTAHY PO ROCE 1991

Po globálních změnách, které nastaly po skončení studené války a po rozpadu SSSR, Turecko a zaujalo pozitivní postoj k nově založeným kavkazským republikám. Samostatnou Arménii uznalo 16. prosince 1991. V tomto rámci byly v roce 1992 zahájeny diplomatické vztahy s Ázerbajdžánem a Gruzii a také bylo dosaženo prvních kontaktů s Arménií. Jedním z prvních, kdo navštívil v roce 1991 Jerevan, byl turecký velvyslanec v Moskvě Volkan Vural.¹⁸ Během návštěvy připravili společně s arménským prezidentem Levonem Ter-Petrosjanem návrh dohody o dobrých sousedských vztazích. Poté turecký místopředseda vlády Ekrem Pakdemirli přivítal arménskou delegaci a při jednání byly stanoveny oblasti spolupráce a rozvoj obchodních vztahů.¹⁹ Kromě těchto styků Turecko jako zakládající člen

---

¹⁷ DİNÇER, ÖZDAL, NECEFOĞLU 2010: 247 - 248

¹⁸ ÖZBAY 2001: 4

¹⁹ GÜLTEKİN 2007: 7

přizvalo Arménii do Organizace Černomořské hospodářské spolupráce (BSEC – Black Sea Economic Cooperation). Přítomnost prezidenta Petrosjana na summitu BSEC v Istanbulu v roce 1992 byla vnímána jako důkaz ochoty Arménie ke zlepšení vztahů s Tureckem. Také skutečnost, že Petrosjan odvolal z funkce ministra zahraničí Raffiho Hovanessjana poté, co pronesl proti-turecký projev na zasedání Výboru ministrů Rady Evropy v Istanbulu²⁰, tento dojem posílil. Takový vývoj vytvořil pozitivní atmosféru. Při diplomatické mise do Jerevanu během celého procesu Turecko zdůraznilo, že obě země by měly prospěch ze zlepšení jak politických tak ekonomických vztahů. Navíc delegace upozornila na velký význam, který by vyplýval z mírového vyřešení sporu o Náhorní Karabach.²¹

Turecko vybralo vyslance pro kancelář diplomatické zastoupení v Jerevanu, která byla otevřena krátce po vyhlášení samostatné Arménie. Od ní se očekávalo, že podepíše bilaterální protokol obsahující článek stanovující, že sníží své územní nároky na Turecku. Ale neschopnost uvést protokol do praxe zmařila i navazování diplomatických vztahů.

Nejlepší cesta pro Arménii, jak navázat přímé spojení se západním světem a jak vstoupit do procesu ekonomického rozvoje, byla právě přes rozvíjení dobrých vztahů s Tureckem. To je důvod, proč první prezident Levon Ter-Petrosjan v začátcích svého působení upřednostňoval normalizování vztahů. Nicméně na nátlak arménských nacionalistů tyto snahy brzy skončily. V deklaraci nezávislosti přijaté 23. srpna 1991 je v článku 11²² vyjádřeno, že nadále budou trvat snahy, aby byla arménská genocida uznána na mezinárodní scéně. I když toto ustanovení není v arménské ústavě přijaté roku 1995, v preambuli se píše, že národní zájmy popsané v deklaraci nezávislosti

---

²⁰ Prohlásil, že „Turecko viní z vážného porušování lidských práv a že se nemůže považovat za model evropských hodnot, když Arménie přijala demokracii od samého začátku“. Los Angeles Times. „*Armenia's Foreign Minister Quits Post : Caucasus: Fresno-born Raffi Hovannisian was asked to resign after clashes over foreign policy with newly independent country's president.*“ [online]. 1992 [cit. 13.3.2012], dostupné na http://articles.latimes.com/1992-10-17/news/mn-226_1_foreign-policy

²¹ DİNÇER, ÖZDAL, NECEFOĞLU 2010: 247

²² Dostupné na <http://www.gov.am/en/independence> [13.3.2012]

můžou přijít v podobě žádosti o odškodnění a navrácení půdy. Ve článku 13 druhém odstavci²³ v ústavě je hora Ararat (na kterou Arméni mohou hledět pouze zpoza hranice) uznána jako státní symbol Arménie. Důležitější je, že arménský parlament v únoru 1991 neuznal smlouvu uzavřenou v Karsu, která upravovala turecko-arménské hranice. Všechny tyto události se negativně odrazily na vzájemných vztazích.

Návazně na tyto události se objevila možnost, že konflikt mezi Ázerbajdžánem a Arménií přeroste i do Nachičevanu²⁴, čehož se Turecko bálo. Zvažovalo možnost zasáhnout do konfliktu pomocí ozbrojených sil, dokonce proběhla vojenská cvičení u arménské hranice v květnu 1992.²⁵ Kromě toho pak premiérka Tansu Çiller prohlásila, že může svolat Velké turecké národní shromáždění a přijmout usnesení o válce. Opoziční vůdce Bülent Ecevit na to argumentoval, že bylo nutné uskutečnit letecký útok na Arménii. V reakci na to vysoce postavení velitelé ruské armády tvrdili, že vojenská intervence ze strany Turecka by mohla způsobit třetí světovou válku.²⁶

Navzdory těmto nepříjemným incidentům a pod vlivem USA se Turecko pokoušelo navázat kladné vztahy s Petrosjanem. V této souvislosti prodalo Arménii 100 000 tun pšenice²⁷ (na Arménii v té době bylo uvaleno embargo ze strany Ázerbajdžánu). Kromě této podpory Turecko souhlasilo také s dodáváním elektřiny z vlastních zdrojů. Ale jak se stupňovaly potyčky v Náhorním Karabachu, Ázerbajdžán tento přístup tvrdě kritizoval a odrazilo se to i na turecko-arménských vztazích. Během své návštěvy v Baku místopředseda vlády Erdal İnönü oznámil, že dohoda o dodávkách elektřiny

---

²³ Dostupné na http://www.servat.unibe.ch/icl/am00000_.html [13.3.2012]

²⁴ Nachičevanská autonomní republika – jedná se o exklávu Ázerbajdžánu, hraničící s Tureckem, Arménií a Íránem.

²⁵ GÖRGÜLÜ 2008: 11

²⁶ GÖRGÜLÜ 2008: 11

²⁷ GÜLTEKİN 2007: 8

bude zrušena, ale pokud se situace v Karabachu zlepší, může se k ní zase přistoupit.²⁸

Když však arménské jednotky zahájily 28. března 1993 rozsáhlý útok a zmocnily se Kelbecharu, Turecko zastavilo i dovoz obilí a nekompromisně zavřelo pozemní hranice s Arménií dne 3. dubna 1993.²⁹ Přestože byla hranice uzavřena, vztahy nebyly úplně přerušeny. Po příměří v Náhorním Karabachu a s podporou USA, Turecko dovolilo používat jeho vzdušný prostor na pomoc Arménii. Turecký ministr zahraničí Ali İrtemçelik navíc podnikl zdvořilostní návštěvu do Jerevanu, kde se zúčastnil pohřbu arménského premiéra Vazgena Sargisjana.

5 KONFLIKT O NÁHORNÍ KARABACH

Náhorní Karabach je problém, který ovlivňuje stabilitu v regionu. Jedná se o území v jihozápadním Ázerbajdžánu, které je obýváno asi z 95% Armény. V historii byl Náhorní Karabach jedním z míst, které obydlely turecké kmeny. V roce 1828 podepsání smlouvy z Türkmənçayə³⁰ přešlo území pod správu carského Ruska. Poté se sem řada Rusů a anatolských i perských Arménů přestěhovalo. Podle prvního oficiálního sčítání lidu z roku 1832 tvořilo populaci v Karabachu 64% ázerbájdžánských Turků a 34% Arménů.³¹ Zejména po 1. světové válce se arménská migrace do místa zvýšila. Tak se na území Ázerbajdžánu vytvořilo arménské území. Změnou populace vzniklo napětí a vzájemné střety mezi etniky.

Vznik současného konfliktu v Náhorním Karabachu se datuje od roku 1988, kdy nevraživost mezi Armény a Ázery přerostla v otevřené střety.³²

---

²⁸ GÖRGÜLÜ 2008: 11

²⁹ GÜLTEKİN 2007: 8-9

³⁰ Mírová smlouva mezi Ruskem a Qadžárovskou říší

³¹ GÖKÇE 2011: 1112

³² CORNELL 1999: 14

V Gorbačově politickém programu glasnost' a perestrojka³³ našli Arméni odvahu a žádali v Moskvě, aby Náhorní Karabach, kde už Arméni tvořili většinu, byl připojen k Arménii. Na sjezdu komunistické strany se žádné změny hranice neodsouhlasily. Jako odpověď na to stoupla činnost arménských aktivistů. 12. července 1988 karabaští Arméni prohlásili Náhorní Karabach za autonomní území patřící Arménii.³⁴ V roce 1990 Arménie pokračovala s připojením Karabachu, když rozhodla, že zkombinuje ekonomické a sociální plány. Srážkám mezi Ázerci a Armény nešlo zabránit, ani když ázerbajdžánská vláda vyhlásila stav nouze. Naopak boje se rozšířily i do dalších oblastí a do hlavního města Baku. Rada bezpečnosti OSN vydala čtyři rezoluce³⁵ o okamžitém stažení jednotek z okupovaných území, ty však Arménie ignorovala. V roce 1992 byly podniknuty další mírové kroky na zasedání OBSE, kdy byla založena tzv. Minská skupina³⁶, která se zabývala právě konfliktem o Náhorní Karabach.

Otázka Karabachu není pouze sporem mezi Arménií a Ázerbajdžánem, ale dotýká se i Turecka a ovlivňuje tak i jeho vztahy s Arménií. Ázerbajdžán stejně jako Turecko patří do turkických států³⁷, proto cítí vzájemné sympatie a sounáležitost.

Poté, co se Arméni zmocnili města Šuša a došlo k bombardování průsmyku Laçin, nemohla turecká armáda vyslat své jednotky, aby se vyhnula kritice ze strany OSN a jiných organizací.³⁸ Poskytnutá pomoc byla pouze v podobě dodávky zbraní a poslání vojenských poradců. Ankara vypustila veškerou iniciativu o sblížení s Arménií. Pomyslnou poslední kapkou byl masakr ve městě Hocali, při kterém bylo zavražděno mnoho ázerských civilistů, včetně žen a dětí.³⁹ Konflikt si vyžádal na 30 000 obětí a až milion

³³ V překladu přestavba a otevřenost. Jedná se o ekonomické reformy v rámci otevřenější politiky, které v 80. letech minulého století zahájil v SSSR Michail Gorbačov.

³⁴ MIGDALOVITZ 2001: 2

³⁵ Rezoluce číslo 822, 853, 874, 884. <http://www.un.org/Docs/scres/1993/scres93.htm> [10.5.2012]

³⁶ V čele Francie, Rusko a USA, další zúčastnění členové jsou: Bělorusko, Německo, Itálie, Portugalsko, Nizozemí, Švédsko, Finsko, Turecko, Arménie a Ázerbajdžán.

³⁷ Dalšími jsou Kazachstán, Kyrgyzstán, Turkmenistán a Uzbekistán.

³⁸ GÖKÇE 2011: 1119

³⁹ CORNELL 1999: 31-32

obyvatel musel opustit svůj domov.⁴⁰ Arménsko-ázerbájdžánská válka byla příčinou toho, že Turecko v dubnu roku 1993 uvalilo embargo na ázerbájdžánská území, která ovládali Arméni, a taktéž byly uzavřeny pozemní a vzdušné hranice mezi Arménií a Tureckem. Důvody nebyly jenom politické, ale velkou roli hrál i morální faktor a projev solidarity vůči Ázerbájdžánu. Pro Arménii to znamenalo upnout se na Rusko, na dalšího silného hráče v regionu. Z toho vyšla dohoda o vzájemné vojenské pomoci.

Turecko samozřejmě neuznalo de facto nezávislou republiku Náhorní Karabach, která byla vyhlášena 16. května 1994. Arménie tvrdila, že Turci využili konflikt k tomu, aby Arménii izolovali od ropovodu vedeného na trase Baku-Tbilisi-Ceyhan⁴¹ (viz příloha 5), plynovodu Baku-Tbilisi-Erzurum⁴² a železnice Kars-Tbilisi-Baku⁴³ (viz příloha 6). Všechny tyto projekty přímo obcházejí Arménii a poškozují její ekonomiku. Arménie, která nemá dostatek nerostného bohatství jako uhlí, zemní plyn a všechny suroviny importovala především z Ázerbájdžánu a Turecka, musela opět začít využívat jadernou elektrárnu v Metsamoru, která nebyla v provozu od roku 1988 v důsledku zemětřesení.⁴⁴

Malé zlepšení vztahů nastalo náhle až v roce 1995, kdy byl znovu zprovozněn letecký koridor mezi Istanbulem a Jerevanem.⁴⁵ Dalším pokusem o rozbití ledů bylo, že v různých regionech Turecka byly restaurovány

⁴⁰ ÖZBAY 2011: 12

⁴¹ Druhý nejdelší ropovod na světě, vedoucí z Baku přes Tbilisi do přístavu Ceyhan na středomořském pobřeží. První ropa tudy protékla v roce 2005. Ještě než byl projekt BTC dokončen, vyvolal diskuze. Rusové se obávali oslabení svého vlivu na Kavkaze, naopak USA viděli projekt jako protiváhu ruské a iránské dominanci v regionu. Diskutována byla také bezpečnost projektu, jelikož ropovod prochází poměrně nestabilními oblastmi – Gruzie řeší vnitřní konflikty se separatisty, stejná situace je i v jihovýchodním Turecku s Kurdy.

⁴² Plynovod byl spuštěn v roce 2007 a přepravuje plyn na trh v Gruzii a Turecku. V budoucnu by mohl vést plyn i na evropský trh.

⁴³ Projekt železnice, který spojuje Ázerbájdžán a Turecko přes Gruzii, byl naplánován po roce 1993, kdy byla zrušena trať Kars-Gyumri-Tbilisi vedoucí přes Arménii. LUSSAC, Samuel. *The Baku-Tbilisi-Kars Railroad and its Geopolitical Implications for the South Caucasus* [online]. 2008 [cit. 28.3.2012], dostupné na http://cria-online.org/5_5.html

⁴⁴ *Energy-starved Armenians Risk a New Chernobyl* [online]. The Independent: 1955 [cit. 30.5.2012] dostupné na <http://www.independent.co.uk/news/world/energystarved-armenians-risk-a-new-chernobyl-1585270.html>

⁴⁵ *Armenia Has to Prove That It Is No Longer a Regional Instability Factor* [online]. Diplomatic Observer: 2005 [cit. 17.5.2012], dostupné na <http://www.diplomaticobserver.com/EN/belge/2-1050/armenia-has-to-prove-that-it-is-no-longer-a-regional-in-.html>

arménské památky. Vztahy se však znovu rozbily poté, co do úřadu arménského prezidenta nastoupil Robert Kočarjan, jehož prioritou bylo uznání genocidy na mezinárodní scéně.

V souvislosti s událostmi kolem Náhorního Karabachu byly podniknuty kroky k usmíření teprve před pár lety. Prezidenti Gül a Sarkasjan na setkání v Praze v květnu 2009, kterého se zúčastnil i ázerbajdžánský prezident Alijev, slíbili zlepšení vztahů⁴⁶. Arménský vůdce prohlásil, že otázka Karabachu by neměla být hlavním faktorem rozhodujícím o vztahu mezi zeměmi. Téhož roku v říjnu byl ministry zahraničních věcí podepsán protokol, jehož součástí byl mimo jiné i článek o znovuotevření společné hranice (viz kapitola 9). Turecká a ázerbajdžánská vláda ale prohlásila, že dokud se otázka Náhorního Karabachu nevyřeší, hraniční přechody zůstanou i nadále uzavřené.

6 OTÁZKA GENOCIDY

Dalším problémem, který žene turecko-arménské vztahy do slepé uličky, je otázka genocidy. Jedním z hlavních cílů arménské zahraniční politiky je uznání genocidy na mezinárodní scéně. Arménie jako malý stát má velmi omezené politické i ekonomické možnosti. Tam, kde nemá vliv arménská vláda, se snaží různé organizace v diaspoře, které vyvíjí tlak přímo na parlamenty určitých zemí ve snaze dát této otázce mezinárodní charakter.

Arménská deklarace nezávislosti z roku 1992 stanovuje, že „Arménská republika bude podporovat všechny kroky, které dosáhnou mezinárodního uznání genocidy, spáchané v osmanském Turecku v roce 1915“⁴⁷. Tato fráze vyvolala kritiku z různých stran. Poté, co byl v roce 2001 zvolen prezidentem Kočarjan, záležitost genocidy byla opět přidána do hlavní politické agendy. Arménie také touto otázkou kompenzovala kritiku, kterou obdržela od

---

⁴⁶ *Gül, Sarkisyan ve Aliyev görüşmesinde prensiplerde mutabakat sađlandığı bildirildi* [online]. Türkçe Bilgi, 2009 [cit. 28.3.2012] dostupné na <http://www.turkecebilgi.org/haberler/dunya/gul-sarkisyan-ve-aliyev-gorusmesinde-prensiplerde-mutabakat-saglandigi-bildirildi-302198.html>

⁴⁷ Dostupné na <http://www.armenica.org/armenia/doi.html> [28.3.2012]

mezinárodního společenství za obsazení Náhorního Karabachu. Diaspora v USA se pravidelně snaží prosadit usnesení, které by Turecko odsoudilo za smrt stovek tisíc Arménů. Tyto snahy byly Turky odsouzeny a měly za následek i ochladnutí turecko-amerických vztahů. Za Bushovy vlády v roce 2007 označil americký Kongres události za genocidu, což vyvolalo v Ankaře hluboké rozhořčení. Turecko odvolalo svého velvyslance z Washingtonu a pohrozilo, že Američanům znemožní přístup na leteckou základnu na jeho území. To byl dostatečný důvod, aby Bush rezoluci o genocidě stáhl.⁴⁸ To prezident Obama dal během své politické kampaně přednost dobrým vztahům s Tureckem. Během své návštěvy v Turecku v dubnu 2009 se schválně ve svém projevu vyhnul termínu genocida, který nahradil „velkou tragédií“. V roce 2010, pro smůlu Turecka, prošla rezoluce o genocidě přes americký Kongres.⁴⁹ Turecko okamžitě reagovalo stáhnutím svého velvyslance v USA a pohrozilo, že vyžene tisíce Arménů, kteří jsou v zemi nelegálně. Přitom sama kancelář Baracka Obamy usilovala o odklad hlasování, protože pro USA je prvořadé, aby se napjatá situace na Blízkém Východě vyřešila.

Oficiální postoj Turecka k obviněním z genocidy je, že události z minulosti jsou velkou tragédií pro obě strany a taktéž obě strany utrpěly velké ztráty v důsledku probíhající války, ale incident nelze definovat jako genocidu. Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia⁵⁰ z roku 1948 byla uvedena v platnost roku 1951 a nemá výslovné ustanovení týkající se zpětné použitelnosti. Arménská strana tvrdí, že je nutné uplatnit Úmluvu o genocidě se zpětnou platností, protože neexistuje promlčecí lhůta pro zločiny genocidy. V roce 1975 byla založena Arménská tajná armáda pro osvobození Arménie (ASALA), jejímž cílem bylo přimět tureckou vládu, aby veřejně přiznala svou

---

⁴⁸ KNOWLTON, Brian. *Bush Urges Congress to Reject Armenian Genocide Resolution* [online]. 2007 [cit. 10.5.2012], dostupné na <http://www.nytimes.com/2007/10/10/world/americas/10iht-turkey.5.7842263.html>

⁴⁹ KLEIN, Kent. *Armenian Genocide Resolution Passes US Congress Committee* [online]. 2010 [cit. 10.5.2012], dostupné na <http://www.voanews.com/content/white-house-urges-congress-not-to-pass-armenian-genocide-resolution-86373862/113457.html>

⁵⁰ Dostupné na <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf> [10.5.2012]

odpovědnost za smrt milionu a půl Arménů. V letech 1975-1982 spáchala ASALA atentát na 34 tureckých diplomatů po celém světě.⁵¹

Každý rok okolo 24. dubna, na který je stanoven vzpomínkový den na oběti genocidy a den státního smutku v Arménii, jsou napjaté obě dvě strany. Turecko nervózně očekává od mezinárodní scény kritiku za svůj postoj k tragické události. Arménie si zase přeje, aby v proslovech významných světových státníků, které jsou přednášeny na vzpomínkových akcích všude po světě, bylo konečně oficiálně použito slovo genocida.

Poté, co byl v roce 1999 Turecku udělen status kandidáta do EU, podniklo významné kroky i v záležitostech genocidy. Větší míra svobody vyjádření spustila řadu intelektuálních debat. Zlepšení právních a sociálních kruhů umožnilo historikům zpochybnit oficiální verze o historii Arménů v Malé Asii. Jako příklad slouží uspořádání konference s názvem „Osmanští Arméni během úpadku říše“ konané v září 2005 na univerzitě Bilgi v Istanbulu⁵². Událost, která otřásla veřejností, byl atentát na novináře arménského původu Hrant Dink 19. ledna 2007 spáchaný teprve sedmnáctiletým tureckým nacionalistou. Dink byl editorem týdeníku *Agos* a volal po změně názorů na arménskou věc v Turecku. Jeho pohřbu se zúčastnily tisíce lidí.⁵³

7 UZNÁNÍ HRANIC

Další překážkou normalizace vztahů je arménský postoj vůči současným hranicím. Země totiž neuznává smlouvu z Karsu⁵⁴, uzavřenou v roce 1921, která definuje hranice mezi Arménií a Tureckem (viz příloha 4). Jedná se o mírovou smlouvu uzavřenou mezi Velkým národním shromážděním Turecka a

---

⁵¹ *Ermeni Terörü* [online], dostupné na <http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/ozet/teror.html> [cit. 13.5.2012]

⁵² ELANCHENNY, MARAŞLIYAN 2012: 13

⁵³ ÖZAY, Başak. *Hrant Dink: a journalist who died for his dream* [online]. 2012 [cit. 26.4.2012], dostupné na <http://www.dw.de/dw/article/0,,15670982,00.html>

⁵⁴ Dostupné na <http://groong.usc.edu/treaties/kars.html> [23.4.2012]

zástupci Arménie, Ázerbajdžánu a Gruzie pod dohledem SSSR. Stanovují hranici mezi zmíněnými zeměmi a podle nich platí místní hranice dodnes. Arménská revoluční federace, politická strana v rámci domácí koalice, ale nadále trvá na návratu ke smlouvě ze Sévres⁵⁵ (viz příloha 3). Tato smlouva byla podepsána mezi státy Dohody a Osmanskou říší 10. srpna 1920. Turecko podle ní mělo ztratit 4/5 svého území, kdežto Arménie měla získat území východního Turecka, která si nárokovala jako historickou Velkou Arménii. Smlouva však nenabyla platnosti, protože ji Turecko nikdy neratifikovalo. Skutečnost, že Arméni vnesli záležitost o genocidě na mezinárodní scénu, vytvořila problém pro otázku hranic. Ačkoliv Arménie tvrdí, že tyto dvě záležitosti nemají spojitost, někteří tvrdí, že Arménie požaduje upravení hranic jako kompenzaci historické křivdy.

V posledních letech Turecko hlasitě vyjadřuje, že uznání hranic je předpokladem k vyřešení komplikovaných vztahů. Mimochodem, Turecko už stejný problém zažilo jednou se Sýrií, která si nárokovala provincii Hatay⁵⁶ a kvůli tomu se zhoršily i turecko-syrské vztahy. Pokračující hraniční spory s Arménií ohrožuje jednání mezi státy.

8 „FOTBALOVÁ DIPLOMACIE“

Nové naděje na turecko-arménské přátelství svitly v roce 2008, když Abdullah Gül byl jedním z prvních, kteří gratulovali k čerstvému vítězství v arménských prezidentských volbách Serži Sarkasjanovi⁵⁷. On pak na oplátku pozval svůj turecký protějšek do Jerevanu na kvalifikační zápas mezi Arménií a Tureckem v rámci Mistrovství světa, konající se 6. září 2008. Turecká

⁵⁵ Dostupné na <http://www.hri.org/docs/sevres/> [23.4.2012]

⁵⁶ Provincie Hatay (historicky Alexandrettský sandžak) byla považována podle smlouvy ze Sévres ze oficiální část Velké Sýrie. Ale během změny politického klimatu na tehdejší Blízkém Východě se dostala v platnost smlouva z Lausanne, která určila hranice tak, jak je známe dnes. Sýrie po získání nezávislosti přičlenění Hatay k Turecku označilo za protiprávní a dodnes by toto území ráda získala zpátky.

⁵⁷ Vítězství bylo uznáno po sérii demonstrací, při kterých zemřelo deset lidí po nasazení bezpečnostních sil. Vítězství prý nebylo korektní.

delegace čítala přibližně 200 lidí (včetně zástupců obchodních a občanských organizací a členů médií).⁵⁸ Přijelo i na 4 000 tureckých fanoušků, kterým byla udělena speciální víza díky výjimečné události. Stovky protestujících lidí lemovaly ulice, kterými projížděla Gülova kolona, s transparenty nesoucí nápisy jako např. „1915 – Už nikdy“. Oba prezidenti společně povečeřeli a prodiskutovali návrh na založení komise, která by zkoumala společnou historii, a další návrhy k normalizaci vztahů a řešení Náhorního Karabachu. Při společné tiskové konferenci se oba pozitivně vyjadřovali k dalším krokům, které by usnadnily zlepšení vztahů. Následovalo utkání, které vyhrálo Turecko 2:0, a delegace odletěla zpět do Ankary.⁵⁹

Před odjezdem vydala Gülova kancelář prohlášení, že „návštěva bude příležitostí k překonání překážek a připraví nový důvod, aby si oba prezidenti porozuměli.“ Sarkasjan k tomu pak dodal: „Musíme se dívat do budoucnosti, aniž bychom zapomněli minulost. Pokud se nabízí dialog, musíme diskutovat cokoli, i tu nejtěžší otázku. Musíme formovat vzájemně prospěšný program bez předběžných podmínek.“⁶⁰

Tuto návštěvu silně zkritizoval Ázerbajdžán, který pohrozil Turecku omezením dodávek energetických zdrojů. Při následné návštěvě Baku se Gül snažil vysvětlit, že sblížení s Arménií nebude ovlivňovat celou věc s Náhorním Karabachem. Reakce od různých politiků také nebyly všechny pozitivní. Vůdce nacionalistické strany MHP řekl, že Gülova návštěva Jerevanu poškodila čest Turecka.⁶¹

V roce 2009 zavítal do turecké Bursy na fotbalovou odvetu tentokrát Sarkasjan, kterou opět vyhrálo Turecko.

---

⁵⁸ PHILLIPS 2012: 42-43

⁵⁹ PHILLIPS 2012: 42-43

⁶⁰ PURVIS, Andrew. *Can Soccer Heal Turkey-Armenia Rift?* [online]. 2008 [cit. 17.3.2012], dostupné na <http://www.time.com/time/printout/0,8816,1839199,00.html>

⁶¹ *Cumhurbaşkanı Gül'ün Erivan Ziyaretine MHP'den Tepki* [online]. Haberler: 2008 [cit. 17.3.2012], dostupné na <http://www.haberler.com/cumhurbaskani-gul-un-erivan-ziyaretine-mhp-den-haber/>

9 PROTOKOLY O NAVÁZÁNÍ DIPLOMATICKÝCH VZTAHŮ

Po rusko-gruzínské válce, návštěvě prezidenta Gūla v Jerevanu a zvolení Baracka Obamy do prezidentského úřadu, nastala v regionu nová situace. I když už několik let probíhala tajná jednání, až na počátku roku 2009 přinesly první výsledky. 22. dubna ministři zahraničních věcí Turecka, Arménie a Švýcarska⁶² vydaly společné prohlášení, dle kterého se dva sousedé dohodli na konkrétních krocích směřujících k normalizaci bilaterálních vztahů bez předběžných podmínek. Prohlášení přivítali státníci ve Washingtonu, Bruselu, dokonce i v Moskvě, ale bylo odsouzeno v Baku. Tak nervózní reakce Ázerbajdžánu nebyla očekávána a to přimělo premiéra Erdoğan, aby přednesl projev v ázerbajdžánském parlamentu, ve kterém mimo jiné uvedl, že sblížení s Arménií jistě přinese řešení konfliktu o Náhorní Karabach. Sblížení dostalo nový impuls 31. srpna 2009. Země potvrdily, že chystají podepsání dvou zásadních protokolů. V prvním protokolu na zřízení diplomatických vztahů, obě strany slíbily, že navážou diplomatické styky první den prvního měsíce, který bude, následovalo ratifikaci protokolu a otevřou hranice do dvou měsíců. Ve druhém protokolu o rozvoji oboustranných vztahů, který měl začít platit současně s navázáním diplomatických vztahů, stojí, že oba státy podpoří spolupráci v řadě oblastí. V době mezi vyhlášením a podepsáním protokolů, následovala zuřivá debata jak v Turecku, tak v Arménii.

10. října 2009 ve švýcarském Curychu začalo Turecko a Arménie podepsáním dvou protokolů novou éru ve zlepšování vzájemných vztahů. Po sto letech nepřátelství tak navázali oficiální diplomatické vztahy. Curyšské protokoly otevřely nadějně vyhlídky pro obě země. Ceremonie se zúčastnil turecký ministr zahraničí Ahmet Davutoğlu a jeho arménský protějšek Edward Nalbandjan, švýcarští a ruští ministři zahraničí a Hilary Clinton. Podepsání se málem nekonalo, protože zástupci obou zemí nesouhlasili s konečným zněním smlouvy. Vadila jim především zmínka o genocidě a připomenutí sporu o Náhorní Karabach. Pod tlakem ostatních zúčastněných se ministři obou zemí

---

⁶² Švýcarská vláda slouží jako prostředník v urovnávání turecko-arménských vztahů.

nakonec shodli, že v závěrečném prohlášení tyto dvě otázky vynechají a po tříhodinovém zpoždění protokoly podepsali.⁶³

Podmínkou uvedení protokolů do praxe je jejich ratifikace parlamenty obou zemí. Na domácích politických scénách byly reakce smíšené. Opoziční strany CHP (Republikánská lidová strana) a MHP (Nacionalistická lidová strana) v Turecku viděli v tomto sblížení „prodání“ tureckých národních zájmů a byly ochotné vystoupit proti vládnoucí AKP (Strana spravedlnosti a rozvoje).⁶⁴ Silně nacionalisticky založená Arménská revoluční federace silně odsoudila podepsání protokolů, dokonce opustila vládní koalici. Naopak hlavní opoziční postava, bývalý prezident Levon Ter-Petrosjan podpořil svého nástupce a postavil se proti nacionalistům. I přes západní podporu a celkem pozitivní klima na obou stranách však ratifikace protokolů stále neproběhla a i vyhlídky, že se někdy uskuteční, jsou slabé. Erdoğan hned několikrát spojoval možnou ratifikaci s pokrokem v řešení Náhorního Karabachu – zejména na summitu OBSE v Aténách v roce 2009 a při návštěvě Washingtonu téhož roku dal jasně najevo, že Ankara považuje za pokrok stažení arménských vojsk z okupovaných míst mimo Náhorní Karabach. Nicméně Turecko po podepsání změnilo svůj postoj a odmítlo realizovat dohody v přiměřené lhůtě ve spojitosti s otázkou Náhorního Karabachu. V lednu 2010 Arménský ústavní soud rozhodl, že protokoly nejsou v souladu s ústavou země.⁶⁵ Toto rozhodnutí přesunulo odpovědnost na tureckou stranu. Turecko se osočilo na Arménský ústavní soud, že ve svém rozhodnutí odkazuje na odstavec 11 z Prohlášení o nezávislosti⁶⁶. V něm stojí, že Arménie bude usilovat o mezinárodní uznání událostí z roku 1915 jako genocidu. Arménský ministr zahraničí Edward Nalbandjan řekl, že Turecko chce manipulovat s rozhodnutím soudu, aby zastavilo proces normalizace. Obě země daly přednost vzájemnému

---

⁶³ *Armenia and Turkey Normalise Ties* [online]. BBC News: 2009 [cit. 16.4.2012], dostupné online <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8299712.stm>

⁶⁴ PHILLIPS 2012: 61

⁶⁵ KARDAS, Saban. *Turkey Reacts to Armenian Constitutional Court's Decision on Protocols* [online]. 2010 [cit. 16.4.2012], dostupné na [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=35954](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=35954)

⁶⁶ Dostupné na <http://www.gov.am/en/independence/> [16.4.2012]

obviňování před hledáním nových způsobů, jak dojít k ratifikaci. Celý proces, který v jednu chvíli vkládal naději do všech, uvízl na mrtvém bodě.

V protokolu a jeho přílohách se Turecko a Arménie dohodli na následujících bodech:

- Navázání diplomatických vztahů v souladu s Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích z roku 1961.
- Otevření společné hranice do dvou měsíců po vstupu Protokolu do platnosti.
- Pravidelné politické konzultace mezi ministerstvy zahraničních věcí.
- Co nejlepší využití stávající dopravy, komunikací a energetické infrastruktury mezi oběma zeměmi.
- Rozvíjení bilaterálních dohod s cílem podpořit spolupráci mezi oběma zeměmi.
- Spolupráce v oblasti vědy a vzdělávání za podpory vztahů mezi příslušnými orgány, jakož i podpora výměny odborníků a studentů a jednání v zájmu zachování kulturního dědictví a spouštění společných kulturních projektů.
- Vytvoření konzulární spolupráce v souladu s Vídeňskou úmluvou o konzulárních stycích z roku 1963 s cílem poskytnout nezbytnou pomoc a ochranu pro občany obou zemí.
- Přijmutí konkrétních opatření za účelem rozvoje obchodu, cestovního ruchu a ekonomické spolupráce mezi oběma zeměmi.
- Zapojení se do dialogu a posílení spolupráce v oblasti životního prostředí.
- Zavedení dialogu na historickém podkladu s cílem obnovit vzájemnou důvěru mezi oběma národy, včetně nestranného vědeckého zkoumání historických záznamů a archivů, aby byly definovány stávající problémy a formulováno řešení.⁶⁷

---

⁶⁷ PHILLIPS 2012: 59

9.1 Možné důsledky protokolů

Pokud protokoly budou ratifikovány a uvedeny do praxe, mohou jejich obsahy vést k zásadním změnám v regionální politické struktuře. Vyvážená politika Turecka vůči Arménii může mít za následek snížení napětí v regionu. Nicméně Ázerbajdžán, který opakovaně dal vědět, že nevyklučuje novou vojenskou akci v Náhorním Karabachu, vidí turecké jednání jako rozpor s národními zájmy. Utužení vztahů by také do jisté míry přispělo k arménskému vymanění se z ruské sféry vlivu. Moskva ale na protokoly reagovala pozitivně, protože otevřená hranice by usnadnila přístup k Arménii, který je momentálně omezený kvůli sporům s Gruzii.

Arménie by z protokolů těžila hned ve dvou ohledech. Za prvé by se zbavila závislosti používání komunikačních tras skrze Gruzii. Většina z arménské nákladní dopravy vede přes Gruzii a zranitelnost těchto cest byla prokázána při války s Ruskem v roce 2008. Dalším přínosem by bylo otevření tureckého trhu pro arménské zboží. Zrušilo by se tím embargo na dovoz arménských výrobků do Turecka.

9.2 Pohled arménské společnosti

Průzkumy veřejného mínění ukazují, že počet zastánců i odpůrců normalizace vztahů a otevření hranic zůstává několik posledních let skoro stejný.⁶⁸ Většina Arménů vnímá Turecko negativně kvůli odmítání genocidy. Tradičním názorem je, že jde o silnou a agresivní zemi, která chce zničit Arménii. Tomu do velké míry pomáhají i média, která Turecko vykreslují jednotvárně s cejchem nepřítele. I tak Arméni stojí o otevření hranic, protože si

---

⁶⁸ MIKAELIAN (2010): 6

uvědomují výhody, které by z toho vyplývaly. Zastávají však názor, že když Turecko uzavřelo hranici jako první, jako první by ji mělo i otevřít.⁶⁹

Arméni se učí o jejich historickém nepřátelství s Tureckem i Ázerbajdžánem, ale přesto sdílejí stejné kulturní znaky. I přes uzavřené hranice je možné sledovat turecké televizní stanice z Jerevanu. Letoviska u Středozemního moře se stávají novým prázdninovým cílem, dokonce sem létá přímá linka z Jerevanu.⁷⁰

Omluva tureckých intelektuálů za genocidu získala v Arménii velkou pozornost a samozřejmě vyvolala překvapivé reakce. Arménská strana to posoudila jako významný krok dopředu a veliké povzbuzení, že toto téma není všem Turkům úplně lhostejné.

Arméni žijící v diaspoře jsou poněkud radikálnější. Když například Serž Sarkasjan přijel v říjnu 2009 do Paříže pozdravit zdejší komunitu, čekalo ho velmi chladné přivítání. Dav, který protestoval proti podepsání usmiřujících protokolů, musel být rozehán dokonce policií.⁷¹

9.3 Pohled turecké společnosti

V Turecku čím dále více roste povědomí o tom, co se stalo v roce 1915. I přesto se mnoho Turků nechce na toto téma bavit. Je to dáno tím, že genocida je oficiálně popírána a stále je považována za společenské tabu. Nelze se tedy divit, že průměrný názor na Arménii není příliš dobrý. To i přesto, že v Turecku (hlavně v Istanbulu) žije až 70 000 Arménů a působí zde i několik arménských škol.⁷² Také nepropustné uzavřené hranice dělají z Arménie vzdálenou zemi. Pro mnohé Turky není ani téma o případném

⁶⁹ MIKAELIAN (2010): 13

⁷⁰ *Armenia Asks Turkey to Allow Flights Between Antalya, Yerevan* [online]. Turkish Weekly: 2005 [cit. 17.5.2012], dostupné na <http://www.turkishweekly.net/news/7561/armenia-asks-turkey-to-allow-flights-between-antalya-yerevan.html>

⁷¹ *Violent Protests in Paris Greet Armenian President* [online]. Trend: 2009 [cit. 17.5.2012], dostupné na <http://en.trend.az/regions/scaucasus/armenia/1552131.html>

⁷² DEMIREL, Muammer. *Türkiye'de Kalan Ermeni Nüfus* [online]. 2005 [cit. 17.5.2012], dostupné na <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Dergilcerik&IcerikNo=1059>

otevření hranic nebo o zlepšení vzájemných vztahů nijak zajímavé, dokonce nemají ani informace o aktuálním dění a to i přesto, že problém se často omílá ve zpravodajství nebo v tisku.

Existují ale lidé a organizace, kteří se i v zemi, kde panuje nevraživost vůči Arménii, snaží tuto situaci nějak otočit. Při kampani za omluvu se podařilo nasbírat více než 30 000 podpisů⁷³ a na 200 tureckých intelektuálů na internetu zveřejnilo oficiální omluvu za genocidu.⁷⁴ Také po brutální vraždě arménského intelektuála Hranta Dinka vyšly do ulic stovky Turků, s transparenty, na nichž bylo napsáno „My jsme Hrant Dink, My jsme Arméni“.⁷⁵

V roce 2006 nechal tehdejší starosta Karsu na znamení dobré vůle postavit sochu turecko-arménského přátelství. Monstrózní betonová socha měla podobu postavy rozpůlené vejpůl. Dílo však na místě vydrželo pouhých pět let. Premiér Erdoğan doporučil její zbourání, protože se údajně nehodí do okolí. Otázkou však je, zda si před volbami nechtěl spíše naklonit nacionalisty.⁷⁶

V roce 2009 byl domácí produkcí na zakázku generálů a ministerstva školství natočený kontroverzní film, v originále Sarı Gelin – Ermeni Sorunu (Plavá nevěsta – Arménská otázka)⁷⁷. Film popisuje, jak to „skutečně“ bylo v roce 1915. Arméni zde vraždí Turky a jsou vyobrazeni v tom nejhorším světle. Snímek byl dodán do škol a učitelé dostali příkaz pouštět ho svým žákům. To vyvolalo otázku, zda je vhodné tento film vyobrazující samé vraždění a drastické scény, pouštět malým dětem. Také nastaly obavy, zda

⁷³ ELANCHENNY, MARAŞLIYAN 2012: 14

⁷⁴ Existují webové stránky, kde se pod názvem „özür diliyoruz“ – „omlouvám se“ může kdokoliv k omluvě připojit a text je zde uveden ve světových jazycích. Dostupné online na <http://www.ozurdiliyoruz.com/default.aspx> [30.5.2012]

⁷⁵ ÖZAY, Başak. *Hrant Dink: a journalist who died for his dream* [online]. 2012 [cit. 17.5.2012], dostupné na <http://www.dw.de/dw/article/0,,15670982,00.html> [17.5.2012]

⁷⁶ *Symbol of Turkey-Armenia Friendship Could Be Scrapped* [online]. BBC News: 2011 [cit. 16.4.2012], dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12150661>

⁷⁷ Sarı Gelin je lidová píseň společná pro Turecko i Arménii a další státy v regionu.

nespustí novou vlnu nesnášenlivosti, a to zrovna v době, kdy mělo dojít ke zlepšení vztahů mezi zeměmi.⁷⁸

Také stíhání spisovatele Orhana Pamuka a jiných tureckých novinářů vyvolalo vášnivé diskuze. Pamuk se v roce 2005 svěřil švýcarským novinám se svými názory na arménskou genocidu a za to byl na základě článku 301⁷⁹ turecké ústavy obviněn.

Arméni jsou pravidelně terčem různých kampaní nebo obtěžování. Školní osnovy rovněž přispívají ke skupinové nenávisti. Statistiky ukazují, že nejméně oblíbeným národem pro Turky jsou Arméni a turecké děti ví, že Arméni jsou „zlí lidé“.

10 ÚTVARY ZAPOJENÉ DO NORMALIZACE VZTAHŮ

10.1 Arménská diaspora

Arméni žijící v diaspoře⁸⁰ a především jejich lobbistické organizace v USA a politická sdružení v Evropě se pokusily vložit do středu komplikovaného turecko-arménského vztahu. I když jsou tyto organizace vnímány jako loutky arménské vlády, často jednájí i pro vlastní cíle nehledě na následné dopady vůči vládě. Arménská lobby efektivně zastupuje zájmy všech amerických Arménů, jejichž počet je asi jeden a půl milionu. Mnozí Arméni přišli do USA na konci 19. století po hamitských masakrech⁸¹ a také po genocidě. Komunita je reprezentována dvěma skupinami – Armenian Assembly of America (AAA) a Armenian National Committee of America

⁷⁸ GÜNAYSU, Ayşe. *Learnings from the Sari Gelin Case* [online]. The Armenian Weekly: 2009 [cit. 28.5.2012], dostupné online <http://www.armenianweekly.com/2009/03/04/learnings-from-the-sari-gelin-case/>

⁷⁹ Článek stanovuje až tři roky odnětí svobody pro toho, kdo urazí turectví, Tureckou republiku nebo Velké turecké národní shromáždění. Dostupné na http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf [16.4.2012]

⁸⁰ Udává se, že v diaspoře žije až 10 milionů Arménů asi ve 30 regionech po celém světě. Největší počet najdeme v USA, Evropě, Rusku, Sýrii, Libanonu a Turecku.

⁸¹ Masakry, spáchané v letech 1894-1896, na příkaz osmanského sultána Abdülhamida. Počet zabíjených se odhaduje až na 300 000.

(ANCA). Cílem arménské lobby ve Spojených státech je ovlivnit americké zahraniční politiky v otázkách důležitých pro americko-arménskou komunitu. Mezi ně patří – zlepšení vztahů USA s Náhorním Karabachem a uznání arménské genocidy. Navzdory tomu, že zmíněné organizace prosazují zájmy arménské komunity, jsou také vnímány jako aktéři ve vztahu mezi Tureckem a Arménií. Turecko zavedlo možnost víza pro Armény poté, co arménská lobbistická skupina vedla diskuzi o uznání genocidy před americkým kongresem.⁸²

10.2 Turecko-arménská usmiřovací komise

Útvar Turecko-arménské usmiřovací komise (Turkish-Armenian Reconciliation Commission (TARC) byla založena 9. července 2001. Skupina se skládá z šesti tureckých a čtyř arménských členů. Americké ministerstvo zahraničních věcí se také na vzniku podílelo a americký diplomat David Phillips této skupině předsedal.⁸³ Jejich cíl byl víceméně jasný – zlepšení vzájemných vztahů, zkoumání problémů způsobujících konflikt a formulování strategií, které tyto problémy překonají. Co se týče otázky genocidy, turecká strana navrhla, aby historici, archiváři a psychologové vypracovali společnou studii. Arménští zástupci návrh odmítli s tím, že tento krok je zbytečný, protože není pochyb, že události roku 1915 byly skutečně genocidou. Vlády obou zemí byly o existenci TARC informovány na základě veřejného prohlášení komise. Vlády také obdržely sedm doporučení vypracovaných TARC, které jsou následující:

1. oficiální kontakty by se měly nadále zlepšovat
2. hranice by se měly otevřít do roku 2004
3. obě vlády by měly veřejně podpořit programy zaměřené na vzdělávání, výzkum, kulturu a turismus

---

⁸² LAÇINER 2005: 188-189

⁸³ GOSHGARIAN 2005: 6

4. spolupráce při katastrofách a zajištění zdravotní péče
5. posílení budování důvěry mezi zeměmi
6. tolerance náboženského vyznání
7. získání důvěry tureckého i arménského lidu, že jejich vlády dokážou překonat problémy spojené s minulostí.

Po zveřejnění zprávy komise musela čelit velké dávce kritiky, především z arménské strany. Arménská revoluční federace (Dashnaksutyun⁸⁴) vytýkala zejména pokus komise obejít otázku genocidy, protože původním cílem bylo jen zlepšení vztahů a ne řešit historické křivdy. Členové Dashnaksutyun ve svém prohlášení uvedli, že: „ Nikdo nesmí obejít záležitost týkající se uznání arménské genocidy ze strany Turecka pod záminkou usmíření dvou národů. Bez uznání pravdy nebude žádné usmíření.“ V roce 2002 bylo uspořádáno Memorandum porozumění vyžadující legální analýzu genocidy. Téhož roku proběhla prezentace členů TARC, během které hledali objektivní a nezávislé právní analýzy, které by podléhaly Úmluvě OSN o zabránění a trestání zločinu genocidia⁸⁵. O několik měsíců později byly vypracované analýzy předány Mezinárodnímu centru pro přechodné soudnictví⁸⁶. V roce 2004 po zasedání v Moskvě TARC oznámila, že na doporučení jak arménské tak turecké vlády, zastaví svou činnost. Ačkoliv se založení takové skupiny zdálo velice slibné, není jasné, zda vůbec měla nějaký vliv na vztahy mezi oběma zeměmi.

---

⁸⁴ Socialisticky orientovaná levicová politická strana založena roku 1890 v Tbilisi (tehdy Ruská říše), nyní operující v Arménii, Náhorním Karabachu a mezi arménskou diasporou ve světě. Mezi její hlavní cíle patří koncept Velké Arménie, která by dosáhla hranic stanovených ve smlouvě ze Sèvres (tzn. téměř celé východní Turecko), dále pak mezinárodní uznání genocidy atd.

⁸⁵ Úmluva byla přijata Valným shromážděním roku 1948 jako rezoluce 260 a vstoupil v platnost roku 1951.

⁸⁶ Přechodné soudnictví odkazuje na soubor soudních a mimosoudních opatření, které byly zavedeny v různých zemích s cílem odstranit masivní porušování lidských práv odehrávajících se v minulosti. Tato opatření zahrnují trestní stíhání, komise, nápravné programy a různé druhy institucionálních reforem. <http://ictj.org/about/transitional-justice>

10.3 Turecko-arménská rada pro ekonomický rozvoj

V roce 1997 na summitu BSEC (Organizace černomořské hospodářské spolupráce) se mimo jiné projednávala i institucionalizace hospodářských vztahů mezi Arménií a Tureckem. Někteří zástupci podnikatelského světa, z nichž většina byla z oblasti dopravy a logistiky, navrhli založení turecko-arménské obchodní rady. Tímto způsobem, 3. května 1997 byla založena Turecko-arménská rada pro ekonomický rozvoj (TABDC). Spolupředsedy byli zvoleni za Turecko Kaan Soyak a za Arménii Aram Vartajan. Záměr rady bylo zlepšení spolupráce v obchodních sférách obou zemí. Protože v tehdejší době neexistoval žádný diplomatický vztah mezi nimi, rada zahájila svou činnost, aniž by jí byl udělen oficiální status. TABDC se zaměřila na zvyšování objemu obchodu, který se děl i přes nedostatek diplomatických styků a uzavřené hranice. Byly organizovány i kulturní akce v rámci projektu na zlepšení vztahů. TABDC také dohlížela na podepsání protokolu mezi Middle East Technical University (METU) v Ankaře a Jerevanskou státní univerzitou. Tento dokument umožnil studentské výměny mezi školami.⁸⁷

Další občanskou iniciativou v rámci rady je Anadolu Kültür A^a (Anatolská kultura a.s.) ve spolupráci s Kars Art Center, který byl zřízen v únoru 2005. Anadolu Kültür pořádá společné kulturní a umělecké akce s organizacemi s kavkazských států, především právě z Arménie. Konala se i výstava fotografií Istanbulu v Jerevanu a naopak.⁸⁸

Další projekt, jenž podpořila TABDC, byla rekonstrukce arménské kostelu Akdamar na ostrově v jezeře Van, který je pro Armény poutním místem. Oprava byla provedena díky příspěvku ve výši 1 500 000 dolarů od tureckého ministerstva kultury a cestovního ruchu. Vstřícné gesto ale poněkud zhořklo, když turecké úřady odmítly nainstalovat kříž na střechu kostela a vysvětit ho. Kostel byl otevřen nakonec jako muzeum v březnu 2007.⁸⁹ Při

⁸⁷ PHILLIPS 2012: 15

⁸⁸ Dostupné online http://www.anadolukultur.org/en/kars_sanat_merkezi.asp?kategori=3 [15.4.2012]

⁸⁹ *Hurriyet*: „*Akdamar Church Re-Opening Applauded by Armenian and Turkish Factions* [online]. NetWork 54: 2007 [cit. 15.4.2012], dostupné na

slavnostním odhalení byly použity turecké státní symboly a fotografie Mustafy Kemala visela u vchodu, což Arméni pochopitelně odsoudili.

Ještě jeden pokus o usnadnění vzájemného dialogu se konal v srpnu 2005 v jihoturecké Antalyi, kde se sešli studenti z obou zemí na desetidenním semináři.

Význam této rady je v tom, že nadále funguje a přináší ekonomické vazby ve prospěch obou zemí.

10.4 Místní organizace

Oblast Malé Asie, která byla z ekonomického hlediska nejvíce zasáhnuta, je severovýchodní Anatólie, tedy tam kde vede společná hranice. Podle místních podnikatelských kruhů, poté co oblast ztratila svou roli jako přístupové brány dále na Kavkaz, ztratila i možnost ekonomicky se rozvíjet. Místní úřady se několikrát pokoušely přesvědčit vládu k otevření hranic a téměř 100 000 lidí podepsalo petici pro vyřešení problému. Ta pak v roce 1996 byla předložena premiéru Necmettinu Erbakanovi.⁹⁰ Průmyslová a obchodní asociace z Karsu navštívila Arménii a byla přijata Petrosjanem a Kočarjanem.

Takové pokusy místní lobby byly až doposud celkem vlivné a vytvořily nátlakové skupiny. Nicméně, i když občanská sdružení zlepšují vztahy mezi komunitami, nemůžou vyřešit politické problémy.

10.5 Komise společné historie

Myšlenka založit takovou komisi se poprvé objevila v roce 1998. Předseda TABC Kaan Soyak podal tehdy návrh prezidentu Süleymanovi

---

<http://www.network54.com/Forum/146256/message/1175776129/Hurriyet-+%26quot%3BAkdamar+Church+Re-Opening+Applauded+By+Armenian+And+Turkish+Factions%26quot%3B>
⁹⁰ GÜLTEKİN 2007: 9

Demirelovi. Soyak podal stejnou žádost i v roce 2002 premiéru Gülovi a znovu následující rok Erdoğanovi. 10. dubna 2005 Erdoğan konečně poslal dopis Kočarjanovi, kde se zmínil o vytvoření komise, která by prozkoumala archivy a historické záznamy.⁹¹ Erdoğan zamýšlel vyřešit arménskou otázku jednou provždy a samozřejmě očekával, že komise vyvrátí genocidu. Chtěl také ukázat snahu, že se Turecko snaží navazovat kontakt se svým sousedem. Kočarjan však odpověděl, že pro zlepšení vztahů by se měli snažit vlády a ne tím historiků. Další prezident Serž Sarkasjan řekl v rozhovoru pro německé noviny Spiegel „jak by taková komise mohla objektivně fungovat, když ve stejné době ten, kdo v Turecku řekne slovo genocida, je pronásledován a potrestán? Komise bude mít smysl tehdy, až Turecko přizná svoji chybu“⁹². Přesto se o komisi stále uvažuje a není vyloučeno, že někdy vznikne. Stačí souhlas Arménie.

10.6 Evropská Unie

Od té doby, co se Turecko v roce 1999 stalo oficiálním kandidátem na členský stát EU a co byla zvolena současná vláda, Ankara prosazuje nové reformy, které se předtím zdály nemožné. Evropští kritici poukazují na uzavřené turecko-arménské hranice jako na překážku v možném přijetí do EU.⁹³ Hranice všech členských zemí jsou bez výjimky otevřené. Některé instituce a země (hlavně Francie)⁹⁴ volají i po tom, aby Turecko uznalo arménskou genocidu, pokud se chce někdy do EU dostat. Francie dokonce v roce 2006 ustavila zákon, že popření genocidy se bude trestat.⁹⁵ Přesto i poté, co tuto žádost podal i Evropský parlament, turecký předseda vlády Recep Tayyip Erdoğan řekl, že Turecko se nebude starat o arménskou

---

⁹¹ ELANCHENNY, MARAŞLIYAN 2012: 10

⁹² *Serge Sarkasian on Armenian-Turkish Relations: „We Wanted to Break through Centuries of Hostility“* [online]. Spiegel Online: 2010 [cit. 21.4.2012], dostupné na <http://www.spiegel.de/international/world/01518,687387,00.html>

⁹³ TERZÍ 2010: 82

⁹⁴ Arménská populace ve Francii čítá okolo půl milionů lidí. Francie navrhla Turecku pouze speciální status. I Německo zastávalo myšlenku privilegovaného partnerství.

⁹⁵ V důsledku toho Turecko přerušilo politické styky i s Francií. LAÇİNER 2088: 320-328

genocidu, protože to by měli řešit historikové a ne parlament. Evropa však od požadavku neodstoupila. Na druhé straně Arménie získala novou naději, že Turecko pod evropským nátlakem změní svůj postoj. Kromě toho EU přijímá Arménii jako zemi v rámci Evropské politiky sousedství (EPS)⁹⁶. Myšlenka na založení společného trhu se zeměmi sousedícími s EU je zásadní pro přehodnocení vztahů s Arménií ze strany Turecka.

Nicméně jsou zde dva faktory, které jsou EU na obtíž, když chce dělat prostředníka mezi Tureckem a Arménií. Prvním z nich je, že obě země mají rozdílné diplomatické vztahy k EU. Turecko je kandidátskou zemí, takže EU má nad ním větší vliv. Jinými slovy schopnost EU ovlivňovat obě země není vyvážená. Druhým faktorem je stálá nejasnost ve vztahu Turecka k Evropě, kdy EU často upozorňuje na to, že Turecko nedodržuje sliby na reformy, které by umožnily plné členství. Vzhledem k této negativní atmosféře, Turecko zpochybňuje upřímnost EU a to omezuje její vliv. Proto, aby EU mohla hrát aktivní roli při usmiřování států, je nutné, aby se vyjasnil i přístup EU k Turecku a naopak.

Dalším zásadním otazníkem je otázka vstupu Arménie do NATO⁹⁷. I když se toto téma často diskutovalo, neměl by se ignorovat fakt, že Arménie nechce ohrozit své vztahy s Ruskem⁹⁸. Eventuální vstup do NATO vidí Arménie jako příležitost pro ekonomický rozvoj. Pro Turecko by to znamenalo zabezpečení východních hranic a oslabení ruské dominance na Kavkaze.

---

⁹⁶ EU se snaží pomocí Evropské politiky sousedství dosáhnout toho, aby se ze států s ní sousedících staly země politicky i ekonomicky stabilní a klade při tom zvláštní důraz i na dodržování zásad demokracie. *Evropská politika sousedství* [online]. EurActiv: 2008 [cit. 21.4.2012], dostupné na <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-politika-sousedstvi-000048>

⁹⁷ Arménie je v rámci NATO zařazena do programu Partnerství pro mír a je součástí plánovacího a revizního procesu. Také stále rozvíjí svou spolupráci s NATO. SHEVCHUK 2009: 21

⁹⁸ Arménie spolupracuje s Ruskem ve vojenských a armádních záležitostech. SHEVCHUK 2009: 22

11 OBLASTI MOŽNÉ SPOLUPRÁCE

V současné době se nacházíme v přímém procesu sblížení Arménie a Turecka, který snad dozrává k okamžiku, kdy se otevřou hranice. I kdyby nebyly navázány pevné diplomatické vztahy, je spousta oblastí, kde by se mohla zahájit vzájemné spolupráce. Bylo by dobré mít alespoň částečný pokrok, který by mohl posloužit jako pevný základ pro další rozvoj bilaterálních vztahů. Následuje hned několik oborů, v nichž je okamžitá spolupráce ihned možná.

11.1 Obchod a ekonomika

Obchodní výměna a hospodářský pokrok představují oblast, která bude nejvíce viditelná po eventuálním otevření hranic. Studie, zabývající se důsledky na arménskou ekonomiku po otevření hranice zjistila, že vývoz do Turecka se zvýší až 17x. Někteří odborníci ale tvrdí, že Arménie má omezený objem obchodu, a proto by otevření hranic nezměnilo téměř nic v ekonomice Východní Anatólie. Skutečností je, že východ Turecka je nejméně rozvinutou oblastí. Přestože HDP Turecka je 40 větší než HDP Arménie⁹⁹, podíl východní Anatólie je jen 4,14%.¹⁰⁰ Nejdůležitějšími provinciemi v regionu, které nejvíce ovlivňuje uzavřená hranice, jsou Kars a Trabzon. Po roce 1993, kdy se zde ekonomická situace začala zhoršovat, musela turecká vláda čelit rozhněvaným reakcím od místních orgánů. Malou Arménii však poškozují tento stav více než Turecko jako celek. Arménie provádí 90% svého zahraničního obchodu přes Gruzii, která toho využívá vysokými cly a jinými nákladnými poplatky.¹⁰¹ Otevření hranice by přerušilo gruzínský monopol a významně snížilo náklady na dopravu. Také by se zvýšil potenciál pro zvýšení

---

⁹⁹ BAGHRAMYAN 2012: 2

¹⁰⁰ TOCCI 2007: 14

¹⁰¹ TOCCI 2007: 10

vývozu. Studie světové banky z roku 2001 očekává 100% nárůst exportu, pokud se hranice otevře a HDP se zvýší až o 30%.¹⁰²

Dalším přínosem pro Arménii by byla snazší komunikace s okolním světem. Za prvé by se mohly začít stavět nové silnice nebo železnice (v současnosti má Arménie železniční spojení pouze s Gruzíí). Tím by Arméni získali přístup k námořní dopravě na tureckém břehu Středoziemního moře, kde je lepší a levnější přeprava než z gruzínských přístavů a odkud by mohli vyvážet svoje zboží například do Evropy.

Jistý hospodářský přínos by získalo i Turecko, především provincie Ağrı a Erzurum, které sousedí s Arménií. Jsou to nejchudší části Turecka, kde je HDP na obyvatele ještě nižší než v Arménii. To je také důvod, proč tamější obyvatelé podporují otevření hranice. Nicméně visí zde otazník nad tím, zda by nenastal náhlý přesun nezaměstnaných obyvatel, kteří by šli za prací do sousední země. Další potenciální problém tkví v dominanci tureckého dovozu, který by likvidoval arménské výrobce. To jsou však jenom dohady. Druhá výhoda pro Turecko spočívá ve využití arménské železniční sítě pro snadnější přístup do Gruzie, Ázerbajdžánu a Střední Asie.

11.2 Příhraniční spolupráce

Tato spolupráce je úzce spojena s tou obchodní a hospodářskou. Po otevření hranice budou muset obě vlády najít cestu k intenzivnímu obchodu a kulturním vazbám v příhraničí. Znamenalo by to podporu malých podniků a vývoj ekonomiky vylidněných a izolovaných měst na východě Turecka, jako jsou Kars, Iğdır, Trabzon a Erzurum, kde podnikatelé a obchodníci trpí zpožděními na vytížené gruzínské hranici a vysokými dopravními náklady. V Karsu bylo sesbíráno více než 100 000 podpisů na podporu otevření nedaleké hranice. Obchodníci z této oblasti by chtěli přes hranice prodávat především mléčné výrobky, ovoce a zeleninu. Starověké arménské kostely a

---

¹⁰² TOCCI 2007: 11

bývalé hlavní město starověké Arménie Ani, které leží v Turecku přímo na hranici, se můžou stát turistickým lákadlem nejen pro samotné Armény, kteří neměli ke svému kulturnímu dědictví dosud přístup, ale i pro bohaté členy diaspory a jiné zahraniční turisty.

11.3 Životní prostředí

Společné environmentální iniciativy zaměřené na ochranu životního prostředí jsou možné ještě před oficiálním navázáním diplomatických vztahů. Otázka životního prostředí je méně citlivé téma, které má však stejný dopad na obě strany. V případě katastrof jako zemětřesení, ničivé bouře, povodně a lesní požáry je dokonce spolupráce a včasné varování mezi postiženými státy povinné. Sdílení ekosystému, jako třeba povodí řek, vytváří vzájemnou závislost mezi oběma stranami. Na základě toho můžou ekologické problémy poskytovat dobrou půdu pro spolupráci a kolektivní akce i napříč politickou scénou a samotnou společností každého státu.

V květnu 2012 se konal v Jerevanu workshop, kde se sešli mladí ochránci životního prostředí z obou zemí. Při třídenním semináři stačili projednat problematiku změny klimatu, znečištění ovzduší a vliv velkých infrastruktur v příhraničních oblastech na životní prostředí. Padl návrh na vytvoření společné pracovní skupiny, která by řešila environmentální problémy v okolí hranic.¹⁰³

---

¹⁰³ *Sustainable Solutions: Armenian-Turkish Young Environmentalists Workshop* [online]. SATR, 2012 [cit. 3.7.2012] dostupné na <http://armturkdialogue.net/additional-partnerships/open-door-grants/sustainable-solutions-armenian-turkish-young-environmentalists-workshop/>

12 ZÁVĚR

Přestože se v roce 1991 zdálo, že nebude problém, aby Turecko a Arménie navázaly diplomatické vztahy, ke spřátelení nedošlo. Arménie nemůže přestat situaci, kdy Turecko odmítá veškerá obvinění z genocidy uskutečněné v roce 1915. S myšlenkou na národní hrdost a čest Arméni stále čekají na omluvu od svého souseda a taktéž požadují, aby byl akt genocidy mezinárodně uznáván. Na druhé straně Turecko také neustoupí od svých podmínek, alespoň do té doby, než Arménie stáhne své jednotky z Náhorního Karabachu a vzdá se této provincie, která patří Ázerbajdžánu. I ten zde hraje významnou roli - jako nejbližší spojenec Turecka a velký nepřítel Arménie částečně udává směr vývoje vztahů. Nepříjemná situace, kvůli které jsou uzavřeny dokonce hranice a Arménie zůstává ze dvou stran izolovaná, což výrazně škodí její ekonomice, není úplně všem lhostejná. Od roku 2008 probíhají diskuze mezi představiteli zemí a spřádají se nové plány na normalizaci vztahů. Jejich vyvrcholením jsou prozatím protokoly podepsané v roce 2009, které přímo určují, jak budou vztahy navázány. Nadšení, se kterým byly přijaty, však brzy opadlo, protože do dnešního dne nebyl ani jeden z protokolů v parlamentech ratifikován. O spřátelení obou zemí se tak prozatím starají jen různé nevládní organizace.

S arménskými parlamentními volbami v květnu 2012¹⁰⁴, prezidentskými v příštím roce a se 100. výročím genocidy v roce 2015 se očekávají další změny v normalizaci, která ale v blízké budoucnosti vypadá zatím nereálně. Parlamentní volby konané 6. května letošního roku přinesly očekávané výsledky – jako vítěz vyšla Republikánská strana Serže Sarkasjana. Hlavně uplynutí rovného století od tragických událostí by mohlo narušit rozvíjející se vztahy a očekávají se velké demonstrace v obou zemích. V příštích sedmi měsících, až do prezidentských voleb v únoru 2013, pravděpodobně nebudou

---

¹⁰⁴ Parlamentní volby konané 6. května 2012 přinesly očekávané výsledky – jako vítěz vyšla s 44% hlasů Republikánská strana Serže Sarkasjana. *Armenia Ruling Party Wins Parliamentary Election* [dostupné online]. BBC News, 2012 [cit. 15.6.2012]. dostupné na <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17973353>

přijaty nové kroky, které by změnilly stávající status quo. Zdá se, že turecká strana čeká na výsledky nadcházejících voleb a poté bude jednat v souladu s novou arménskou agendou. Arménská vláda bude také čekat, jak se budou vyvíjet i vztahy mezi Tureckem a Evropou v roce 2013, který má být rozhodující pro tureckou kandidaturu do EU. Pokud se Turecko připojí k EU, bude muset přijmout určité povinnosti a uskutečnit zásadní reformy – především v oblasti lidských práv a demokracie. Ovšem s přibývajícími lety, kdy je Turecko Evropou prozatím odmítáno a z Turků opadá počáteční nadšení, zní toto jako utopie.

V současné době stále neexistují žádné vztahy na státní úrovni. Jsou pouze kontakty mezi společnostmi a v oblasti kultury, vzdělávání a sportu. Přestože v posledních letech arménské orgány prohlašují, že jsou připraveny k navázání vztahů bez jakýchkoliv předběžných podmínek, jejich činy neodpovídají slovům. Totéž platí i pro turecké úřady. Velký krok před úřady a oficiálními orgány jsou různé civilní skupiny, které mají upřímný zájem na zlepšení vztahů a kterých je rok od roku více. Jejich členové prezentují návrhy, které by přispěly k lepší atmosféře a také k otevření hranice bez předběžných podmínek. Ozývají se ale i hlasy, které tvrdí, že případné otevření hranice by mělo negativní efekt pro Arménii.

Dle mého názoru hlavní důvod, proč dodnes nebyly obě země schopné navázat diplomatické vztahy, je spor o Náhorní Karabach. Pokud bude tento problém řešen mírovou cestou, celý případ nabere nový směr a proces sbližování bude mnohem jednodušší. Kompromis však musí udělat jak Turecko, tak Arménie.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

I. LITERATURA – TIŠTĚNÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

DİNÇER Osman Bahadır, ÖZDAL Habibe, NECEFOĞLU Hacali, *Yeni Dönemde Türk Dış Politikası: Uluslararası IV. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri*. Ankara: Cantekin, 2010. 490 s. ISBN 978-605-4030-27-9

ELANCHENNY, Susae; MARAŞLIYAN, Narod. *Breaking the Ice: The Role of Civil Society and Media in Turkey-Armenia Realitons*. Istanbul: İmak Ofset Basım Yayın, 2012. 39 s. ISBN 978-605-4233-80-9

KURKJIAN, Vahan M. *A History of Armenia*. New York: Indo-European Publishing, 2008. 407 s. ISBN 978-1-60444-012-6

LAÇİNER, Sedat. *Ermeni Sorunu, Diaspora ve Türk Dış Politikası: Ermeni İddiaları Türkiye'nin Dünya İle İlişkileri Nasıl Etkiliyor?*. Ankara: Birkim Matbaası, 2008. 654 s. ISBN 978-605-4030-07-1

LAÇİNER, Sedat. *Türkler ve Ermeniler: bir uluslararası ilişkiler çalışması*. Ankara, 2005. 461 s. ISBN 978-98280-1-4

NEUMANN Christoph, KREISER Klaus, *Dějiny Turecka*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. 329 s. ISBN 978-80-7422-012-8

TERZİ, Özlem, *The Influence of the European Union on Turkish Foreign Policy*. Ashgate Publishing Company, 2010. 169 s. ISBN 978-0-7546-7842-7

II. ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

A) Odborné články

BAGHRAMYAN, Mher, *The Economic Impact of Opening Armenian-Turkish Border* [online]. 2012 [cit. 10.5.2012], dostupné na <http://www.nupi.no/content/download/284209/992467/file/>

CORNELL, Svante E., *The Nagorno Karabakh Conflict* [online]. 1999 [cit. 22.3.2012], dostupné na http://www.silkroadstudies.org/new/inside/publications/1999_NK_Book.pdf

GOSHGARIAN, Rachel, *Breaking the Stalemate: Turkish Armenian Relations in the 21st Century* [online]. 2005 [cit. 11.3.2012], dostupné na http://www.esiweb.org/pdf/esi_turkey_tpq_id_46.pdf

GÖKÇE, Mustafa. *Yukarı Karabağ Sorunu ve Türkiye-Ermenistan İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme* [online]. 2011 [cit. 12.3.2012] Dostupné na http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1875686895_g%C3%B6k%C3%A7e_mustafa.pdf

GÖRGÜLÜ, Aybars, *Turkey-Armenia Relations: A Vicious Circle, TASEV Foreign Policy Analysis Series* [online]. 2008 [cit. 3.3.2012], dostupné na http://edoc.bibliothek.uni-halle.de/servlets/MCRFileNodeServlet/HALCoRe_derivate_00002710/Turkey-Armenia%20Relations.pdf;jsessionid=rvi4l17sx8is?hosts

GÜLTEKİN, Burcu, *Evaluating the Impact of the Opening of the Border on the Normalization of Turkish-Armenian Relations* [online]. 2006 [cit. 9.4.2012], dostupné na <http://www.aiprg.net/UserFiles/File/Final%20Papers/Burcu%20Gultekin%27s%20Paper%20%20Final.pdf>

GÜLTEKİN, Burcu, *Looking Back on the Fall of the Eastern Iron Curtain :How Turkey Rediscovered her South Caucasus Neighborhood* [online]. 2010 [cit. 9.4.2012], dostupné na http://www.gmfus.org/galleries/ct_publication_attachments/How_Turkey_Rediscovered_her_South_Caucasus_Neighborhood.pdf

MIGDALOVITZ, Carol, *Armenia-Azerbaijan Conflict* [online]. 2001 [cit. 11.4.2012], dostupné na <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA476402>

MIKAELIAN, Hrant. *Armenia and Armenians, Turkey and Turks in Armenian Media* [online]. 2010 [cit. 23.6.2012]. dostupné na http://www.caucasusinstitute.org/wp-content/uploads/2011/03/armtur_en.pdf

ÖZBAY, Fatih, *Turkey-Armenia Relations* [online]. 2011 [cit. 14.4.2012], dostupné na <http://www.bilgesam.org/en/images/stories/rapor/turkeyarmeniaing.pdf>

PHILLIPS, David L., *Diplomatic History: The Turkey-Armenia Protocols* [online]. 2012 [cit. 30.3.2012], dostupné na http://hrcolumbia.org/peacebuilding/diplomatic_history.pdf

SHEVCHUK, Zinaida. Evoluce vztahů mezi NATO a Jihokavkazským regionem, Brno, 2009 [cit. 12.3.2012], magisterská práce (Mgr.).
MASARYKOVA UNIVERZITA, Fakulta sociálních studií, dostupné online na http://is.muni.cz/th/144915/fss_m/Magisterska_prace.pdf

TOCCI, Nathalie, *The Case for Opening the Turkish-Armenian Border* [online]. 2007 [cit. 24.4.2012], dostupné na <http://www.insideeurope.org/publications/european-parliament-study-the-closed-armenia-turky-border/files/>

B) Ostatní

Anadolu Kültür

http://www.anadolukultur.org/en/kars_sanat_merkezi.asp?kategori=3

Armenian News Network <http://groong.usc.edu/treaties/kars.html>

Armenian Weekly <http://www.armenianweekly.com/2009/03/04/learnings-from-the-sari-gelin-case/>

Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı

<http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Dergilcerik&IcerikNo=1059>

BBC News <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12150661>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8299712.stm>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/6045182.stm>

Caucasian Review of International Affairs http://cria-online.org/5_5.html

Deutsche Welle <http://www.dw.de/dw/article/0,,15670982,00.html>

<http://www.dw.de/dw/article/0,,15670982,00.html>

Diplomatic Observer <http://www.diplomaticobserver.com/EN/belge/2-1050/armenia-has-to-prove-that-it-is-no-longer-a-regional-in-.html>

EurActiv <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-politika-sousedstvi-000048>

Ermeni Sorunu <http://www.ermenisorunu.gen.tr/turkce/ozet/teror.html>

Haberler <http://www.haberler.com/cumhurbaskani-gul-un-erivan-ziyaretine-mhp-den-haberi/>

Hellenic Resources Network <http://www.hri.org/docs/sevres/>

International Center for Transitional Justice <http://ictj.org/about/transitional-justice>

Jamestown

[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=35954](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=35954)

Los Angeles Times

http://articles.latimes.com/1992-10-17/news/mn-226_1_foreign-policy

NATO Aktual http://www.natoaktual.cz/dnesni-turecko-v-ere-bezproblemovopolitiky-f3i-/na_analyzy.aspx?c=A100119_143132_na_analyzy_m02

NetWork54

<http://www.network54.com/Forum/146256/message/1175776129/Hurriyet+%26quot%3BAkdamar+Church+Re-Opening+Applauded+By+Armenian+And+Turkish+Factions%26quot%3B>

New York Times <http://www.nytimes.com/2007/10/10/world/americas/10iht-turkey.5.7842263.html>

OSN <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-genocida.pdf>

Özür Diliyorum <http://www.ozurdiliyoruz.com/default.aspx>

Prevent Genocide International

<http://www.preventgenocide.org/genocide/officialtext.html>

Spiegel Online

<http://www.spiegel.de/international/world/01518,687387,00.html>

Support to Armenia-Turkey Rapprochement

<http://armturkdialogue.net/additional-partnerships/open-door-grants/sustainable-solutions-armenian-turkish-young-environmentalists-workshop/>

The Government of the Republic of Armenia

<http://www.gov.am/en/independence/>

Time <http://www.time.com/time/printout/0,8816,1839199,00.html>

Turkish Weekly <http://www.turkishweekly.net/news/7561/armenia-asks-turkey-to-allow-flights-between-antalya-yerevan.html>

Türkçe Bilgi <http://www.turkcebilgi.org/haberler/dunya/gul-sarkisyan-ve-aliev-gorusmesinde-prensiplerde-mutabakat-saglandigi-bildirildi-302198.html>

Türkiye Büyük Millet Meclisi

http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf

Voice of America <http://www.voanews.com/content/white-house-urges-congress-not-to-pass-armenian-genocide-resolution-86373862/113457.html>

14 RESUMÉ

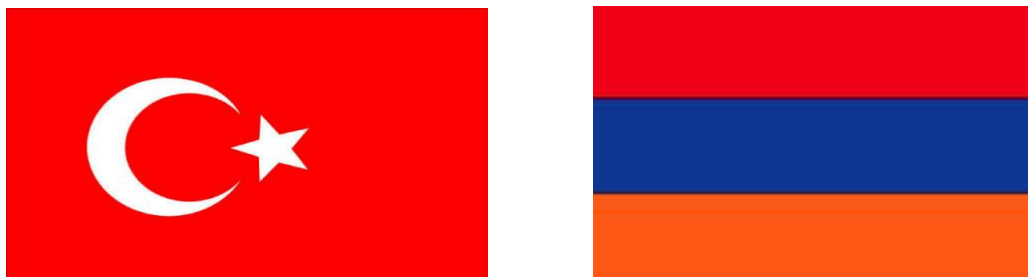
This bachelor thesis deals with the problematic relations between Turkey and Armenia, two neighbour states which due to the historic background and geopolitical reasons are not able to establish diplomatic relations.

In the first part I present Turkey and Armenia in a historical context as two countries which share many common elements but are so different at the same time. In the next chapters I describe the main factors which negatively influence their mutual relations. These are – The Nagorno Karabakh Conflict, the Armenian Genocide case and the Border dispute. Then I mention the so-called football diplomacy from September 2008 which led to the signing of two Protocols on establishing relations in October 2009. Afterwards I show the reactions and opinions of Turkish and Armenian society. In the very last chapter I choose the main units which are taking part in the normalization of Turkey-Armenia relationship. We talk about the Armenian diaspora, than about organizations composed by Turks and Armenians which cooperate in cultural and business issues and in the end about the European Union.

The aim of this thesis is to describe what is wrong between Turkey and Armenia; how these hostility began and which steps are taken in developement of bilateral relations.

15 PŘÍLOHY

Příloha 1

Turecká a arménská vlajka

(převzato z www.flags.com)

Příloha 2

Mapa oblasti Kavkazu

(převzato z <http://www.thetotalcollapse.com/armenia-azerbaijan-turkey-russia-and-a-third-world-war/>)

Příloha 3

Rozdělení Turecka podle smlouvy ze Sèvres (fialově znázorněná část měla připadnout Arménii)

(převzato z <http://ku.wikipedia.org/wiki/W%C3%AAne:TreatyOfSevres.png>)

Příloha 4

Hranice podle smlouvy z Karsu

(převzato z <http://www.conflicts.rem33.com/images/Armenia/kars.htm>)

Příloha 5

Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan

(převzato z http://www.atimes.com/atimes/Global_Economy/GF30Dj01.html)

Příloha 6

Železnice Kars-Tbilisi-Baku

(převzato z http://www.rmtbristol.org.uk/2008/07/turkey_georgia_azerbaijan_laun.html)

Příloha 7

(převzato z <http://en.faruksaim.com/whats-worng-with-turkey-armenia-relations/>)